

Je jar roku 1939, takmer celé Slovensko sa teší z nového štátu. Lenže naši južní susedia si o tom myslia svoje. Pripravovali a nakoniec aj uskutočnili vojenský prepád mladej republiky na jej východných územiach. Bombardovanie Spišskej Novej Vsi bolo tým najťažším bojiskom v tzv. malej vojne. Mladá republika, takmer bez armády a veliteľov, bola vystavená veľkej skúške. Na pomoc museli byť mobilizované jednotky Hlinkovej gardy. I v Prievidzi. Preto je to i naša história.

Prievidžania v „malej vojne“

Krátke vysvetlenie toho, čo sa nazýva malou vojnou. O tomto incidente sa v Lexikóne..., na s. 144 a 145 píše: „23. marca Maďarská armáda zaútočila z obsadeného územia Podkarpatskej Rusi na východné Slovensko. Jej postup zastavili dobrovoľníci z Hlinkovej gardy a príslušníci formujúcej sa slovenskej armády, 25. marca bolo podpísané vojenské prímerie a 4. apríla dohoda o nových hraniciach. Slovensko stratilo v prospech Maďarska 386 km² so 41 000 obyvateľmi z toho bolo 309 Maďarov.“

Na stránke „wikipédie“ sa uvádza, že hlavným veliteľom našich jednotiek bol plukovník Augustín Malár, nasadených mužov 20 000, straty: 22 vojakov, 36 civilistov, 360 slovenských a 311 českých zajatcov. Na maďarskej strane veliteľ András Littay, 30 000 mužov, straty: 8 vojakov, 30 zranených.

Opis rýchleho vpádu maďarskej armády na Slovensko nachádzame na stránke www.druhasvetova.sk. Citujeme: „Pre Slovenskú republiku, ktorá vznikla 14. marca 1939 bolo veľmi prekvapivé rýchle uznanie Maďarskom, a to už 15. marca 1939. To však neznamenalo, žeby Maďari boli spokojní s tým, čo dosiahli...“ Na stránke sa uvádza aj „maďarský dôvod“, prečo zabráť územie východného Slovenska: „Maďarské nároky sa zakladali na fakte, že Rusnáci, nie sú Slováci...“ Ako sa celá akcia začala? „Maďari začali inváziu v noci z 22. na 23. marca. Krátko po polnoci obsadili Ublu, kde sa im podarilo prekvapiť a zajať rotu zo 16. pešieho pluku. Maďari útočili v dvoch smeroch. Z Veľkého Berežného na Ulič a z Vyšného Nemeckého na Sobrance.“ O ďalšom priebehu tejto vojny si čitateľ zaiste nájde dostatok informácií v rôznych publikáciách či internete. V nasledujúcej časti príspevku sa oboznámime so situáciou v Prievidzi.

Prievidžania v „malej vojne“

Aby sme si mohli urobiť obraz o situácii Prievidžanov na bojisku, pripravili sme odpis príspevku z denníka Slováč z roku 1939 v plnom znení: „Dalej na západ opevňujú južné hranice chlapci od Prievidze. Boli to zase stotiny dobrovoľníkov HG, zaradené do horského pešieho pluku 4, ktorý má sídlo v Dobšinej. Tento pluk HG bol pod velením veliteľa pluku HG J. Vojtylu rozdelený na dve zástavy, ktorým velia: I. zástave npr. v zálohe Jablonský, II. zástave velí npr. v zálo. Frimmel.

Môžeme si dobre predstaviť spontánne nadšenie slovenského ľudu, keď vieme, že samotná Prievidza postavila už na prvé zavolanie do šíku vyše tisíc vojakov. Dôstojníkmi boli ponajväčšími miestni notári a učители – záložní dôstojníci. Organizačnú prácu pri postavení pluku viedol okresný veliteľ HG v Prievidzi Ján Nesselman.

Prievidzskí chlapci konali svoje povinnosti skvele a už 1. apríla píše o nich vo svojom hlásení vojenský veliteľ II/4 horského pešieho práporu, ndp. pechoty Štefan Bobro: „Vojaci-gardisti z okresu prievidzského, pridelení k II/4 horského pluku, vykonávajú svoje povinnosti svedomite a ukáznene.“

Podobne si ich chváli aj veliteľ I/4 práporu kap. pech. Eugen Buda-váry a sám veliteľ 4. horského pluku škp. pech. Anton Vieh píše o nich takto: „Keď posúdím celkové výkony prievidzského pluku HG, musím úprimne povedať toto: Hoci pluk HG nebol vojenskou jednotkou, bol ukáznený, vlasteneckého cítenia, do boja oduševnený. Čo mu azda chýbalo na vedomostiach vojenských, to vyvažoval svojim elánom a chuťou. Za jeho službu v úseku horského pešieho pluku 4 patrí mu celému, t. j. vedúcim činiteľom, veliteľom, i mužstvu moja úprimná veliteľská vďaka.“

Prievidzský pluk vydržal na svojom mieste od prvého dňa vpádu až do 10. apríla a jeho mužstvo i dôstojníci konali bez reptania ťažkú strážnu službu.

Napokon sa slovenskí vojaci predsa dočkali konečne mieru. Aký to však bol „mier“, vidieť i z toho, že v ten samý deň, keď naši vojaci opúšťajú zákopy na východe, vtrhnú maďarskí vojaci v noci do slovenskej dedinky Hrašovík pri Košiciach a zabijú slovenského finančného strážnika Majerského, kým jeho druha ťažko porania.

Obec Hrašovík je na našom území tesne na hraniciach, Terén sa tu svažuje smerom ku Košiciam a preto boli naše väčšie jednotky stiahnuté za dedinu. V obci samej zdržovala sa vždy len dvojčlenná finančná stráž. Sú to v noci z 2. na 3. apríla dozorcí finančnej stráže Majerský a Želinský, Maďari i tu vtrhli celkom neočakávane. Bola to väčšia tlupa z riadneho

Prievidžania v „malej vojne“

maďarského vojska s dôstojníkmi. Bol vtedy tmavý večer. V dedinke úplný pokoj. Niekoľko minút pred polnocou odrazu len zobudí dedinského hostinského Martina búchanie na oblok. Ten vstane, otvorí a vidí: maďarskí vojaci. Rozkázali mu hneď otvoriť hostinec a doslovne mu ho vybrali, kým jedna časť tlupy vonku striehla. Svedok, mládenec Juraj Čekan, ktorý išiel zo susednej dediny a bol maďarskými vojakmi zastavený, svedčí, že bol medzi vojakmi i dôstojník a tiež dosvedčuje, že ho pristavili po slovensky, zavolaním: *Stoj, ruky hore!*

Z toho vidieť, že nešlo o neukáznenu tlupu, ako chceli Maďari pri vyšetrovaní incidentu dokazovať, ale že to bol oddiel riadneho vojska, ktorý mal pripravených i slovensky rozprávajúcich vojakov na pomýlenie nič netušiaceho obyvateľstva. “

Do bojov zasiahlo aj letectvo: „24. marca došlo aj k prvému vzdušnému boju medzi slovenskými a maďarskými stíhačmi [...] V priebehu dňa podnikli slovenskí letci 17 operačných letov. Bombardovali zhromaždiská maďarských tankov a obrnených vozidiel, ostreľovali pochodové prúdy maďarských honvédov a podporovali miestne protiútoky vlastnej pechoty, všetko väčšinou z výšky 10 – 20 metrov. Pri týchto útokoch utrpeli slovenské letecké jednotky značné straty. “

Letectvo bolo na Slovensku dislokované na letiskách vo Vajnoroch, Piešťanoch, Nitre, Žiline, Troch Duboch a Spišskej Novej Vsi. „Hlavnou leteckou základňou slovenského letectva v nastávajúcom boji proti Maďarom sa stalo jediné väčšie letisko, ktoré na východe Slovenska ostalo – Spišská Nová Ves. “ „24. marca letecké oddelenie MNO vydalo rozkaz k okamžitému presunu dvoch trojčlenných rojov z Piešťan do Spišskej Novej Vsi. Krátko na to „maďarské kráľovské letky bombardovali hlavný letecký bod na Slovensku letisko v Spišskej Novej Vsi“, ako to uvádza Korzár v roku 2001.

Ján Sabo

Literatúra a pramene:

STRIEŽENEC, Rudo. Radostná reportáž o slovenskej armáde, časť 44 a 45. In: *Slovák*, z 3. a 6. septembra 1939.

ŠKVARNA, Dušan, et. al. *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava : SPN 1997.

ISBN 80-08-02478-X

Malá vojna 1939. [Online] [cit. 2012-11-17] Dostupné na internete: http://sk.wikipedia.org/wiki/Mal%C3%A1_vojna_%281939%29

Druhá svetová. [Online] [cit. 2012-11-17] Dostupné na internete: <http://www.druhasvetova.sk/view.php?nazevclanku=mala-vojna-ii&cislocclanku=2007030011>